

Op 9 oktober 2008 vond in Brussel de tweede ontbijtsessie van het Vlaams Evaluatieplatform plaats. Gastspreker was **Jean-Louis Dethier**, algemeen directeur van *Perspective Consulting* en voormalig voorzitter van de *Société Wallone de l'Évaluation et de la Prospective* (SWEP - www.la-swep.be). De sessie werd bijgewoond door 13 deelnemers.

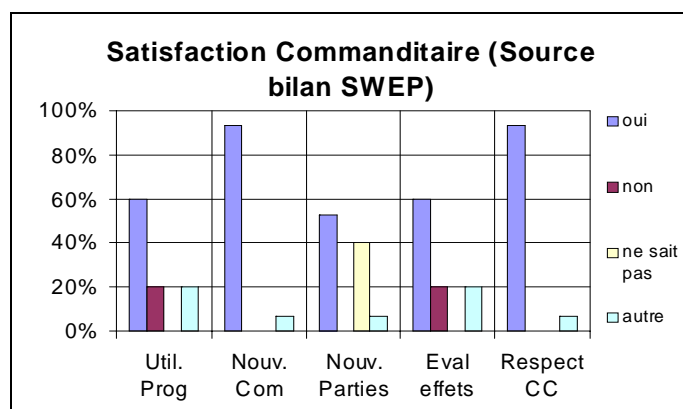
Onderwerp van de uiteenzetting was "**Beleidsevaluatiecultuur en –praktijk in Wallonië**". De presentatie bestond uit twee delen. In een eerste deel ging Dethier in op de resultaten van een onderzoek van SWEP waarbij 50 Waalse actoren werden bevraagd over beleidsevaluatie. In een tweede deel gaf de gastspreker meer uitleg over de structuur en werking van SWEP.

Ter inleiding gaf Dethier een **overzicht van enkele belangrijke data, feiten en cijfers** over Wallonië en van enkele mijlpalen in de sfeer van beleidsevaluatie (en toekomstverkenning). Al in 1987 vond het eerste congres "la Wallonie au Futur" plaats, dat nadien om de twee jaar een vervolg kreeg. In 1988 gebeurden de eerste evaluaties in het kader van de Europese Structurele Fondsen. In 1999 werd het Contrat d'Avenir (CAW) pour la Wallonie goedgekeurd. Het werd in 2002 voor de eerste keer geëvalueerd. In 2004 werd IWEPS opgericht. Dit "Institut Wallon de l'Evaluation, de la Prospective et de la Statistique" is een overheidsinstelling die zich bezig houdt met evaluatie, toekomstverkenning en statistiek, en valt onder de directe bevoegdheid van de minister-president van het Waalse gewest. In 2006 werd het Contrat d'Avenir hernieuwd in het zgn. "Marshall-plan". In 2007-2008 werd/wordt het geëvalueerd.

De **bevraging door SWEP** werd uitgevoerd in 2006 en ging o.a. in op het aantal bestelde evaluaties, het aantal verplichte of spontane evaluaties en de thema's in beleidsevaluaties. Het **aantal bestelde beleidsevaluaties** schommelt van jaar tot jaar (7 in 2000, oplopend tot 17 in 2003, opnieuw dalend tot 4 in 2005 en 3 die lopend waren in 2006). Het **aantal spontane evaluaties** kende een soortgelijk verloop (6 in 2000, 13 in 2003, 3 in 2005). Volgens Dethier is hierin duidelijk de cyclus van de legislatuur herkenbaar. De meeste evaluaties werden besteld rond het midden van de legislatuur. Het verloop is volgens Dethier ook een indicatie dat bestelde beleidsevaluaties in Wallonië in sterke mate afhankelijk zijn van politieke beslissingen. Er zijn weinig voorbeelden van beleidsevaluaties die

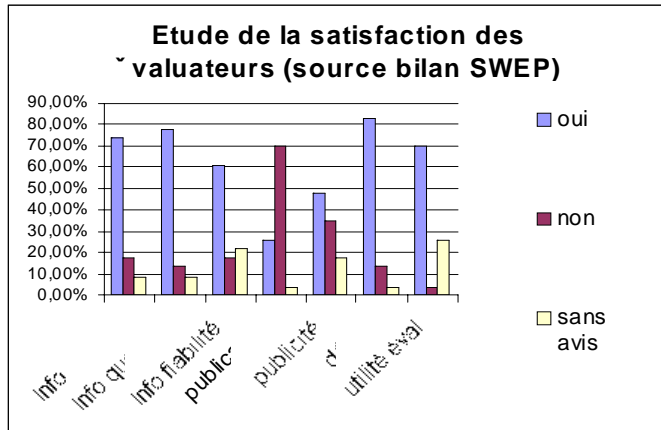
autonoom zijn beslist door ministeries of openbare diensten. De **verplichte evaluaties** schommelen rond 1 à 4 per jaar en zijn vooral het gevolg van Europese regels (m.n. structuurfondsen zijn in het geval van Wallonië (Henegouwen) zeer belangrijk). De meeste beleidsevaluaties hadden als **thema** de organisatie van de overheid (bijna 25%) en de economie (20%). Maar ook in bijna elke andere beleidsmaterie vonden één of meer beleidsevaluaties plaats.

SWEP ondervroeg de **opdrachtgevers** tevens over het **nut van de evaluatiestudies** voor het ontwerpen/(re)programmeren van beleid, voor het vergroten van het inzicht in de problematiek (door de stakeholders, door de overheid) en voor het verbeteren van het beleid. Er werden ook vragen gesteld over de naleving van het lastenboek. Zoals uit de onderstaande grafiek blijkt, vond 60% van de ondervraagden de uitgevoerde evaluatie(s) nuttig voor het ontwerpen van het beleid. In 95% van de gevallen leverde de evaluatie nieuwe inzichten en informatie op voor de beleidsmakers. Bij stakeholders lag dat percentage minder hoog, maar waren er ook veel "weet niet" antwoorden (40%). In 60% van de gevallen was de evaluatie nuttig voor de verbetering van het bestaande beleid doordat de effecten van dat beleid werden beoordeeld. De tevredenheid over de naleving van het lastenboek bleek groot (95%).

SWEP heeft tot slot de **evaluatoren** ondervraagd over de beschikbaarheid, kwaliteit en betrouwbaarheid van gegevens, de openbaarmaking van hun rapport, de debatten die over hun evaluatie georganiseerd werden en de impact van hun aanbevelingen (zie onderstaande grafiek). Over het algemeen zijn de evaluatoren redelijk tevreden over de kwaliteit van de beschikbare informatie (73%), de hoeveelheid beschikbare informatie (78%), de betrouwbaarheid van

de informatie (iets minder, 61%), over de discussies die naar aanleiding van hun evaluatieverslag zijn gevoerd (82%) en over de impact van hun aanbevelingen (70%). De tevredenheid is minder groot op het vlak van de publiciteit die werd gegeven aan de evaluatie (48%) en vooral voor de openbaarmaking van hun rapport (70% ontevreden). Evaluatoren verwachten dat hun rapport beschikbaar is op het internet, maar dat is lang niet altijd het geval.

Vanuit zijn eigen ervaring en die van het SWEP gaf Dethier meer **achtergrond** bij de getoonde cijfers en grafieken. Hij stelde dat de beleidsevaluatie in Wallonië heeft geleid tot betere beleidstheorieën en indicatoren. Zo bevatte het Contrat d'Avenir in 2001 geen cijfermatige doelstellingen en indicatoren. Dat is nu met de herziene versie wel het geval. Aanbevelingen van beleidsevaluaties zijn dikwijls geïmplementeerd, al hangt dat ook af van de kwaliteit van de aanbevelingen zelf.

Dethier was op andere punten eerder **kritisch** voor de beleidsevaluatiecultuur en –praktijk in Wallonië. Hij stelde dat evaluaties vandaag nog overwegend georiënteerd zijn naar activiteiten en realisaties en minder of niet naar resultaten en impact van beleid. De reden is dat het meten van impact van beleidsmaatregelen in de publieke sector soms moeilijk is, maar ook dat beleidsmakers de nood voelen om vrij snel na de afkondiging van hun beleid willen communiceren en beleidsmaatregelen in veel gevallen toch snel 4 à 5 jaar vergen om echt doorwerking te kennen.

Dethier meende ook dat evaluatieresultaten vrij weinig worden bediscussieerd. Als voorbeeld werd verwezen naar de evaluatie van het Contrat d'Avenir (CAW). Die evaluatie werd o.a. gepresenteerd in het Waalse parlement en de CESRW. In geen van beide instanties heeft dit geleid tot een grondige discussie. Binnen het Waalse parlement is er weinig belangstelling voor studies en cijfermateriaal en wordt “de politiek” eerder intuïtief gevoerd. De Waalse regering maakt niet spontaan alle evaluatierapporten over aan het parlement. Dat gebeurt wel als het parlement er expliciet naar vraagt, hetgeen weinig voorkomt. Binnen de CESRW ging de discussie naar aanleiding van de evaluatie van het Contrat d'Avenir vooral over de

betrokkenheid van de sociale partners, en vrijwel niet over de inhoud. Recent is er evenwel een actievere houding en positievere opstelling van de CESRW merkbaar. Ook de beperkte publieke toegankelijkheid van evaluatiestudies (cf. supra) beperkt de mogelijkheden om over evaluaties te discussiëren en lessen te trekken.

Evaluatie in Wallonië is ook nog maar beperkt “geïnstitutionaliseerd”. Er is bijvoorbeeld nog geen algemeen evaluatiebeleid en evaluaties zijn zelden geprogrammeerd. Een anecdotie in dat verband is dat op initiatief van een voormalige minister-president van het Waalse gewest de effectiviteit en efficiëntie van O&O-subsidies werd geëvalueerd. Dat gebeurde echter zonder medeweten van de functioneel bevoegde minister en administratie, waardoor er van die kant aanvankelijk weinig medewerking was. Problematisch is volgens Dethier ook de manier waarop de rol van IWEPS wordt gepercipieerd en IWEPS werkt. Enerzijds werkt IWEPS vooral voor/in opdracht van de Minister-president waardoor andere ministers/beleidsdomeinen weinig of geen zeggenschap hebben over de evaluaties die IWEPS uitvoert of laat uitvoeren. Anderzijds is het feit dat IWEPS bestaat ook soms een alibi voor andere ministers/beleidsdomeinen om zich niet met beleidsevaluatie in te laten. Immers, niet zij maar IWEPS is daarvoor formeel bevoegd. Wat ook niet bevorderlijk is voor de samenwerking, is het gegeven dat de medewerkers van IWEPS doorgaans een uitgesproken academisch profiel en ingesteldheid hebben, hetgeen soms botst met de manier waarop in realiteit aan politiek wordt gedaan en beleid wordt gemaakt.

Dethier merkte tot slot op dat er in Wallonië geen cursussen of diploma's zijn in beleidsevaluatie. Hij rekruteerde recent zelf enkele nieuwe medewerkers uit Frankrijk, waar aan diverse universiteiten wél masteropleidingen in evaluatie bestaan.

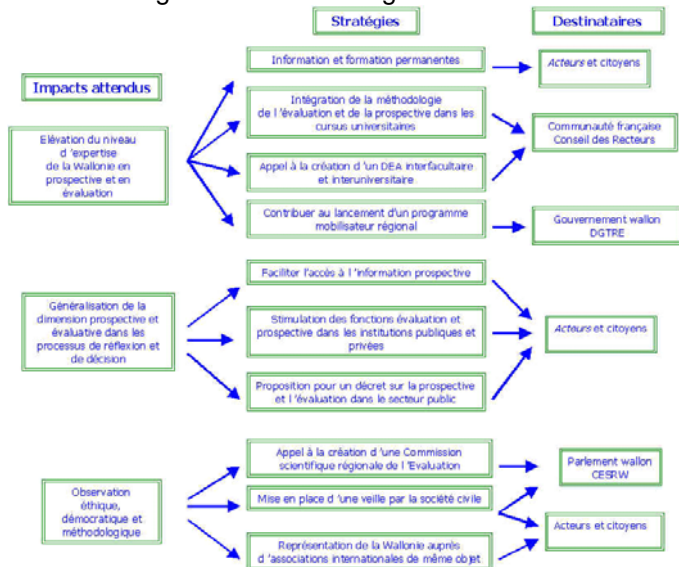
De gastspreker ging in een tweede deel van zijn uiteenzetting nog kort in op de **missie en rol van SWEP**. Binnen het SWEP wordt evaluatie gedefinieerd als een analyse van de relevantie, doelmatigheid, efficiëntie, coherentie, duurzaamheid en aanvaardbaarheid van beleid, programma's, projecten of functies, met als doel de kwaliteit van de beslissingen te verbeteren, de middelen beter toe te passen en beter rekenschap aan de burger te geven.

In 2000 werd SWEP als VZW opgericht met de volgende maatschappelijke **doelen**:

- Verhogen van de Waalse expertise in toekomstverkenning en evaluatie,
- Stimuleren van de ontwikkeling van evaluatie en prospectieve functies in de privé- en publieke instellingen,
- Generalisering van de evaluatieprocedure in overheidsprojecten,
- Ethische, democratische en methodologische opvolging.

SWEP ijvert ervoor om evaluatie te ontwikkelen en om de praktijken (zowel bij evaluatoren als opdrachtgevers) te verbeteren door aanbieders en vragers samen te brengen, vorming en opleiding te promoten enz.

Concreet werd bij de oprichting in 2000 een ambitieus strategisch plan opgemaakt om die doelen te realiseren (zie onderstaand schema). Het plan dient als kader voor de activiteiten van SWEP, maar is uiteraard nog niet helemaal uitgevoerd.

In SWEP zijn zowel de evaluatiegemeenschap als de 'civil society' vertegenwoordigd. SWEP heeft een VZW structuur met een algemene vergadering, raad van bestuur, dagelijks bestuur. Er zijn vrij weinig effectieve leden (betalen een bijdrage van 75 €/jaar): ongeveer 70 bij de oprichting, nu ongeveer 40. Ze zijn voornamelijk afkomstig uit de consultancy wereld, de civil society (CESRW, NGO's...) en de overheid (Waalse en federale, rekenhof...). De keerzijde is wel dat de leden zeer actief zijn. De opkomst bij de activiteiten van SWEP ligt tussen 20 en 100 deelnemers. Uitgangspunt is steeds geweest dat SWEP onafhankelijk van de overheid functioneert (geen subsidies).

Activiteiten die SWEP organiseert zijn:

- conferenties met experts
- ontbijtsessies, met presentatie van ervaringen door getuigen
- workshops voor het delen van ervaringen tussen gebruikers
- congressen en studiedagen
- informatie verspreiden over evenementen
- vertegenwoordiging van de evaluatiegemeenschap in de debatten over de overheid.

Tijdens de **informele gedachtewisseling** nadien werden door de deelnemers diverse vragen gesteld en bedenkingen geuit, onder meer over:

- De rol van Europa en specifiek de structurele fondsen in de ontwikkeling van beleidsevaluatie in

Wallonië, die zeer belangrijk is geweest (en nog steeds is);

- De criteria die worden gebruikt om beleid te evalueren en aard van de evaluaties (kwantitatief vs. kwalitatief).
- De rol van buitenlandse evaluatoren (beperkt) en van externe consultants (evaluaties worden meestal extern uitgevoerd, door universiteiten (vnl. werkgelegenheidsbeleid) of consultants. Al gebeuren er ook interne evaluaties (bv. contrat d'avenir van de provincie Namen).
- De voor- en nadelen van IWEPS als bevoegde instantie voor beleidsevaluatie (cf. supra) en de interne structuur binnen de Waalse overheid op het vlak van beleidsevaluatie (er zijn geen aparte evaluatieafdelingen, uitgezonderd die in relatie tot beheerscontracten).
- De rol van het Waalse parlement en de plannen voor een Waals decreet of decretale bepalingen inzake beleidsevaluatie.
- Het 'ingebakken' wantrouwen tegen beleidsevaluatie bij veel beleidsmakers en ambtenaren, dat vaak gaandeweg naarmate een evaluatie daadwerkelijk loopt wegebt en plaats maakt voor een positievere houding ("kunnen beginnen is het moeilijkste").
- Het feit dat alle grote evaluatiestudies politiek worden beslist en opgevolgd; de dominante positie van de ministeriële kabinetten, gekoppeld aan het gegeven dat personen dikwijls kunnen wisselen waardoor telkens opnieuw moet worden begonnen en vertrouwen moet worden gewonnen.
- Het overwicht in de praktijk van ex post evaluatie ten opzichte van ex ante evaluatie. Er is geen RIA-systeem. Er is recent wel een lijst opgesteld met (beleidsevaluatieve) vragen die in principe bij elke beslissing moeten worden beantwoord, maar de beantwoording van die vragen is in de praktijk administratief-mechanistisch.
- De verschillen in Wallonië op het vlak van beleidsevaluatie van gewest- en gemeenschapsmateries, en de soms moeilijke afstemming, al is er stilaan meer beleidsintegratie tussen de gewest- en gemeenschapsmateries, vooral sinds de minister-president van beide regeringen dezelfde is. Er is een speciale afgevaardigde belast met het nemen van maatregelen om die integratie te bevorderen.
- De samenhang tussen beleidsevaluatie en toekomstverkenning, en de reden waarom SWEP de beide in zijn naam en werking integreert.
- ...